

Wie heeft ons het sterkst gekoloniseerd? De Franse of de Amerikaanse literatuur?

Als opwarming voor het **duel Amerikaanse versus Franse literatuur**.

Ons taalgebied is klein.

Is het daarom dat onze literatoren zich lieten en laten inspireren door grotere? Of hebben de grotere zo'n impact, via uitgeverijen en publiciteit dat ze ons, in het verleden en tot nu inpalm(d)en.

Een soort culturele en literaire overheersing, waarvan we ons niet altijd bewust waren of zijn?

Kolonisering, gericht imperialisme, of is het gewoon de gang der dingen?

Liet Stijn Streuvels zich niet uitgebreid beïnvloeden door de Russische literatuur? En Claus misschien door de Franse, maar zeker ook door de Amerikaanse. En Vekeman vandaag als iemand die zich ronduit laat voorstaan als adept van de Amerikaanse literatuur.

Is er ook sprake van golven die ons overspoelen en waar wij ons tegelijk gulzig in baden?

Was de Franse literatuur niet ooit een soort bakermat voor de Vlaamse? Met Vlaamse auteurs die gewoon ook in het Frans schreven en zich laafden aan die bredere culturele entourage.

Maurice Maeterlinck werd Nobelprijswinnaar met Franstalige literatuur.

Leerden we niet op school de grote Franse auteurs kennen, dweepten we niet met Rimbaud?

Of later dan weer met Kerouac omdat we de burgerlijkheid nog verder wilden ontvluchten en ons heil zochten in de Amerikaanse Beat Generation, muziek inbegrepen.

Is het dan een kwestie van generaties, van literaire conjuncturele ontwikkeling welke kant we opkijken. Of zijn er geraffineerdere mechanismen die te maken hebben met uitgeverijen en hun publicitaire armslag?

Annelies Verbeke waarschuwde op 21 mei als Vrije Schrijver van de Vrije Universiteit Amsterdam tijdens de Abraham Kuyperlezing dat "De diversiteit van onze boekenkast onder druk staat!"

Ze beargumenteerde dat o.m. als volgt:

Sinds 2005 had ik een lijst bijgehouden van wat ik allemaal las. Ik heb mezelf in dat jaar ook onderworpen aan een leessysteem van eigen makelij, waaraan ik me sindsdien elk jaar hield. In grote lijnen houdt het in dat ik mezelf een minimum van 52 boeken per jaar opleg. Ik lees daarbij grotendeels fictie, nu en dan non-fictie, ik wissel verhalenbundels en romans af (dichtbundels vallen buiten deze lijst). Elk jaar moet ik literatuur uit minstens drie verschillende eeuwen én uit alle continenten hebben aangedaan, Arctica en Antarctica buiten beschouwing gelaten. Heel moeilijk is dat allemaal niet.

Eind 2015 wilde ik weleens zien wat mijn systeem had opgeleverd. Ik gaf mezelf al een schouderklopje omdat ik boeken uit 65 (intussen 75) verschillende landen had gelezen, toen ik turvend vaststelde dat ik desondanks meer (al dan niet vertaalde) boeken uit de Verenigde Staten had gelezen dan uit welk land dan ook. De sturing bleek ook voor mij toch groter dan ik had verwacht.

Geschokt las ik twee jaar lang geen enkel Amerikaans boek. Tot hiertoe duidt niets erop dat de Amerikaanse boekenmarkt onder mijn boycot heeft geleden.

(Annelies Verbeke, De taal van de wereld, p.17 VU University Press, Amsterdam)

In de verkorte versie van haar lezing in De Standaard nadien, sluit ze af met volgend pleidooi: *De commerciële sturing vanuit voornamelijk het Amerikaanse taalgebied lijkt groter dan het bewustzijn daarover. De overheersing van de westerse Engelstalige wereld komt de diversiteit van het aanbod evenmin ten goede, zowel wat de zichtbaarheid van literatuur uit andere taalgebieden of andere plekken op de wereld betreft als de appreciatie ervan.*

Je kunt openstaan voor een grotere wereld en toch bewaren wat waardevol is in eigen land en in andere niet-dominante taalgebieden. Dat waarde zeker niet alleen van een financiële meetlat valt af te lezen, staat voor mij buiten kijf.

Er is dus Amerikaanse overheersing op grond van deze persoonlijke vaststelling. Of beter misschien Angelsaksische. En zeker geen Franse (meer?).

Dat heeft zo blijkt met de uitgeversinvloed te maken, maar vast ook met de culturele conjunctuur. Onze tweede taal is niet meer Frans, onze internationale oriëntatie is niet langer francofoon. In boekhandels is het aanbod van de Angelsaksische literatuur vele malen sterker. En het gaat niet

enkel om het literaire. Eigenlijk wordt dat voorafgegaan en voortdurend gevoed door andere nog dominantere cultuurproducten als film, muziek etc.

Kijkt u eens met deze ogen naar uw bibliotheek? Ik durf wedden dat er buitenlandse auteurs uit eenzelfde taalgroep doorwegen! En hoe zou dat bij onze duelisten, Franc Schuerewegen en Christophe Vekeman zijn? Voor de hand liggend?

In de periode vanaf 19^e leefden we met het literatuuronderwijs en -productie net in een francofone omgeving. Frans was onze cultuurtaal en daar werd tegelijk tegen gestreden. Zijn we door die strijd gaandeweg niet los gegroeid van de Franse literaire *Umwelt*? Of beter misschien: hebben we er ons niet uit losgetrokken? En nog iets. Puur evident. Zou het kunnen dat er een grotere taalaffiniteit is met het Angelsaksische gebied? Als Germaanse taal dan.

Stof voor een duel. Over de betekenis van literaire en linguïstische of culturele velden en hun invloed. Benieuwd wat de duelisten aan strijdwapens inzetten. Benieuwd of er een winnaar uit het duel komt.

Of is dit allemaal niet meer belangrijk als we in de (nabije?) toekomst kijken en daar geconfronteerd zullen worden met robots die blijkbaar moeiteloos alle literatuur zouden hebben geabsorbeerd en daarmee dit soort strijdperk, wat wij hier voor ogen hebben, compleet zouden kunnen negeren?

Dat is tenminste wat op te maken is uit wat ik net las in de roman 'Machines like me' van Ian McEwan. Daarin laat hij zijn zeer gesofistikeerde robot volgende analyse maken van de literatuur. *"Nearly everything I've read in the world's literature describes varieties of human failure – of understanding, of reason, of wisdom, of proper sympathies. Failures of cognition, honesty, kindness, self-awareness; superb depictions of murder, cruelty, greed, stupidity, self-delusion, above all, profound misunderstanding of others. Of course, goodness is on show too, and heroism, grace, wisdom, truth. Out of this rich tangle have come literary traditions, flourishing, like the wild flowers in Darwin's famous hedgerow. Novels ripe with tension, concealment and violence as well as moments of love and perfect formal resolution. But when the marriage of men and women to machines is complete, this literature will be redundant because we'll understand each other too well. We'll inhabit a community of minds to which we have immediate access. Connectivity will be such that individual nodes of the subjective will merge into an ocean of thought, of which our Internet is the crude precursor. As we come to inhabit each other's minds, we'll be incapable of deceit. Our narratives will no longer record endless misunderstandings. Our literatures will lose their unwholesome nourishment. (...) I'm sure we'll treasure the literature of the past, even if it horrifies us. We'll look back and marvel at how well people of long ago depicted their own shortcomings, how they wove brilliant, even optimistic fables out of their conflicts and monstrous inadequacies and mutual incomprehension."* (Machines like me, Jonathan Cape, London, 2019 p. 149/150)

Maar naast die robots blijven er toch mensen? En die zullen blijven twisten, ook over literatuur.

Onze duelisten zijn in de aanloop van hun twist, zeker hun boekenkast met een meetstok langsgelopen en hebben die op de lengte van hun Amerikaanse of Franse collecties gezaagd. Ze zullen hem als strijdstok in het duel meenemen, gekleurd als hij is door hun emotionele, rationele, affectieve, persoonlijke en door geschiedenis getekende band die ze met die literatuur hebben.